ЄВРОПА 10.11.2023 | Денис Трубецькой

Зеленський поставив крапку

Виборів президента України під час війни не буде. Глава держави відмовляється від цього – і на те є серйозні підстави.

В понеділок ввечері президент України Володимир Зеленський поставив крапку в дебатах, які минулими тижнями набули небувалої гостроти. Після того, як політичні опоненти Зеленського з табору його попередника Петра Порошенка заявили, що, за їхньою інформацією, Офіс президента почав підготовку до президентських виборів, які мають відбутися в березні 2024 року, Зеленський у своєму щоденному вечірньому зверненні до українців чітко сказав, що зараз не найкращий час для виборів, а спекулювати на цій темі небезпечно.

Ідея виборів під час війни вкрай непопулярна в Україні. За результатами недавнього опитування Київського міжнародного інституту соціології, 81 відсоток українців проти них. Хоча є й інші опитування, в яких ця цифра дещо нижча, загалом думка з цього питання, без жодних сумнівів, однозначна. Втім, Зеленський став замислюватися про вибори не просто так.

Одна з причин – міжнародний тиск. Офіційно лише кілька країн, як-от Австрія, яка не надає Україні військової підтримки, виступили за проведення виборів. Більшість держав-союзників наголошують, що це внутрішні справи Києва, в які їм не слід втручатися напряму. Неофіційно, однак, це питання дуже активно обговорювалося, зокрема, на зустрічі міністрів закордонних справ ЄС в українській столиці на початку жовтня. Тоді було висловлено побоювання, що відмова від виборів зіпсує імідж України як демократичної держави, особливо на тлі того, що російського президента Владіміра Путіна в березні наступного року буде переобрано на п’ятий термін за вкрай сумнівною виборчою процедурою. Також деякі столиці ЄС турбувало питання, чи не втратять Зеленський і депутати легітимність, якщо вибори не відбудуться.

Водночас внутрішньополітична перспектива також відігравала певну роль у міркуваннях Києва. Раніше Зеленський чітко давав зрозуміти,

що не хоче знову балотуватися в президенти після війни. Проте як верховний головнокомандувач української армії під час війни він не мав би іншого вибору. Хоча довіра українців до Зеленського після початку повномасштабного російського вторгнення в лютому 2022 року дещо знизилась, його перемога була би простою формальністю. Тож деякі члени уряду залюбки скористались би можливістю отримати мандат ще на п'ять років: після Зеленського вони навряд чи матимуть шанс на подальшу політичну кар'єру.

З юридичного погляду ситуація складна. Виборче законодавство забороняє проведення будь-яких виборів під час воєнного стану. Але Конституція, яку не можна змінювати під час війни, не дає такої чіткої відповіді. В ній лише зазначено, що в разі війни повноваження парламенту автоматично продовжуються. Тобто фактично вона передбачає непряму заборону на проведення парламентських виборів, які за планом мали б відбутися в жовтні 2023 року. Про президентські ж не сказано нічого, тому деякі юристи стверджують, що парламент може змінити виборче законодавство, щоб дозволити їх – партія Зеленського має в парламенті більшість місць. Критики відкидають таке рішення, заявляючи, що його наслідком в будь-якому разі стане звернення до Конституційного Суду.

Ще одне складне питання: як організувати голосування в країні, де близько п'ятої частини території окуповано, близько мільйона людей служать в армії і воюють, а ще кілька мільйонів стали біженцями і внутрішньо переміщеними особами. Голосування мало б тривати кілька днів, щоб більше солдатів змогли взяти участь. Проблеми безпеки та біженців можна було б розв'язати за допомогою електронного голосування. Завдяки успішному впровадженню державного застосунку «Дія» Україна має доволі надійну цифрову інфраструктуру, яку гіпотетично можна використати й для виборів. Проте забезпечити явку людей, які перебувають на окупованих територіях, неможливо.

Зрештою, ні юридичні складнощі, ні технічні не є причиною того, що більшість українців проти виборів і що президент Зеленський також вирішив відмовитися від них. Будь-яке голосування за нинішніх обставин фактично було б не більш ніж обмеженням виборчого права, ймовірно, навіть добровільно проігнорованого опозицією, оскільки висування кандидатів проти чинного верховного головнокомандувача під час війни з Росією навіть нелояльні до Зеленського люди сприйняли б негативно. Крім того, навряд чи реально належним чином організувати виборчу кампанію, засновану на конкуренції, але будь-яка кампанія збільшила би ймовірність розколу суспільства. Після 20 важких місяців великої війни слід

змиритися з тим, що активні бойові дії, можливо, триватимуть ще щонайменше так само довго.

Тож на цьому етапі рішення про скасування виборів є правильним і, в принципі, безальтернативним. Але це не означає, що воно залишиться таким в осяжному і тим паче в далекому майбутньому. Якщо лінія фронту закріпиться й інтенсивність бойових дій буде низькою, як в останні роки війни на Донбасі до лютого 2022 року, громадська думка цілком може розвернутися в інший бік навіть без припинення вогню, і рішення може бути переглянуто.

Загалом вибори були би бажані тільки після повного припинення бойових дій. Тоді карти в українській політиці буде повністю перетасовано. Можна припустити, що ні нинішня президентська партія, принаймні в такому вигляді, ні абсолютна більшість нинішньої парламентської опозиції не доживуть до того часу. З'явиться нова політична еліта, яка частково складатиметься з тих, хто зараз бере безпосередню участь у війні й тому навіть не може висунути свою кандидатуру: з деяких генералів, а також посадових осіб або громадських активістів і волонтерів.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Денис Трубецькой
Київ

Денис Трубецькой (Denis Trubetskoy) народився в Севастополі, працює кореспондентом для німецькомовних ЗМІ в Києві. Він спеціалізується на суспільно-політичних темах, висвітлює події в Україні, Росії та на пострадянському просторі для Mitteldeutscher Rundfunk, Frankfurter Allgemeine Zeitung, n-tv.de, Zeit Online тощо.